

УДК 658.1

Малецька О. І.,*аспірант Львівського національного аграрного університету*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСОНАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто теоретичні засади дослідження персоналу сільськогосподарських підприємств. Визначено класифікаційні ознаки персоналу. Виділено чинники, які визначають склад і структуру персоналу сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: персонал, сільськогосподарські підприємства, робітники, кваліфікація, кадрова політика, аграрна сфера, мотивація персоналу.

Research theoretical principles of agricultural staff enterprises are described in the article. Classification characteristics of the staff are defined. Factors which determine composition and structure of staff agricultural enterprises are selected.

Key words: staff, agricultural enterprises, workers, qualification, regular policy, agricultural sphere, staff motivation.

Постановка проблеми. Персонал підприємства формується та змінюється під впливом внутрішніх щодо підприємства (характер продукції, технології та організації виробництва) і зовнішніх (демографічні процеси, юридичні та моральні норми суспільства, характер ринку праці тощо) чинників. Вплив останніх конкретизується у таких параметрах макроекономічного характеру, як: чисельність активного (працездатного) населення, загальноосвітній його рівень, пропозиція робочої сили, рівень зайнятості, потенційний резерв робочої сили. Ці характеристики зумовлюють кількісні та якісні параметри трудового потенціалу підприємства. З огляду на сказане дослідження галузевих особливостей аналізу персоналу є актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем аналізу персоналу присвячені праці таких учених, як Т. Ю. Бозарова, Б. Л. Єреміна, А. М. Колога, Н. І. Мурашко, А. С. Соскіна, І. І. Тимошенко та багато інших учених. Ними розглядаються загальні підходи управління персоналом неза-

лежно від їх галузевої приналежності, а тому означена проблематика потребує додаткових досліджень.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення особливостей аналізу персоналу сільськогосподарських підприємств з урахуванням специфіки аграрної сфери.

Виклад основного матеріалу. За своїм змістом та завданнями аналіз персоналу сільськогосподарських підприємств майже не відрізняється від інших галузей національної економіки, проте він має деякі особливості, які зумовлені специфікою цієї галузі. На його сучасний стан формування і використання важливий вплив має специфіка розвитку та формування сільської території, природа соціально-економічних рис села, зокрема, специфіка зайнятості сільського населення. Особливість і місце сільської місцевості в суспільній структурі полягає в тому, що сільська сфера історично сформувалася, переважно, як аграрна. У зв'язку з цим специфіка теоретичних і прикладних аспектів дослідження персоналу сільськогосподарських підприємств полягає у тому, що при їх проведенні варто враховувати своєрідні риси умов відтворення робочої сили в сільському господарстві. Зокрема до уваги необхідно брати таке:

- домінування сільськогосподарського виробництва, як основної сфери зайнятості на селі;

- сезонність сільськогосподарських робіт (сезонність при сформованій на селі виробничій структурі створює тимчасові значні резерви праці, однак, у визначені періоди з'являється потреба в додатковій робочій силі на деяких видах робіт, переважно ручних);

- більш низький рівень розвитку в сільському господарстві виробничих і невиробничих галузей і відмінності у співвідношенні між ними;

- низькі якісні характеристики сфер прикладання праці на селі (низькі показники продуктивності, ефективності, фондо-, енерго- і електроозброєності праці);

- сільські сфери зайнятості відрізняються від міських більш вузьким набором фахів, за котрими можуть бути використані працівники;

- у сільській місцевості вужче коло посад і фахів у середині підприємств та обмежене число самих підприємств і організацій;

- сільські працівники не мають достатніх можливостей для переривання праці взагалі і з метою службового росту, відповідно, тут недостатні, а навіть можна сказати, що відсутні умови для виробничого росту;

- у сільській місцевості умови праці і життя сімей тісно

пов’язані, як правило, з одним господарством і з результатами його діяльності, рівнем його економічного розвитку, що значно зменшує можливості маневрування персоналу;

– при нинішній структурі видів праці в сільському господарстві гостро постає проблема використання жіночої праці на селі, тому що на багатьох сільськогосподарських роботах, у тому числі і механізованих, умови праці несприятливі для жінок;

– у сільській місцевості недостатньо розвинута соціальна інфраструктура, яка, на нашу думку, має досить вагомий вплив на закріплення тут працівників, їхню здатність до праці.

У сільській сфері формується специфічна професійно-кваліфікаційна, соціально-економічна і демографічна структура працівників. До цього можна додати, що одним із основних чинників, що впливають на використання сільських трудових ресурсів, у цей час є обмеженість видів діяльності на селі і незадоволеність працівників тими видами праці, що село їм може дати, та недостатня увага держави в забезпеченні нормальних соціальних умов життя і праці сільських жителів.

При дослідженні персоналу сільськогосподарських підприємств варто пам’ятати, що сільськогосподарське підприємство – це особливий єдиний виробничо-економічний і соціальний комплекс. Він органічно пов’язаний із землею, природними ресурсами та умовами. Він містить не тільки працездатних робітників, але й дітей і пенсіонерів, що проживають на цій території. Крім того, значна частина землі є земельними частками (паями), що є власністю місцевих сільських жителів.

При дослідженні персоналу сільськогосподарських підприємств неможливо оминати специфічні риси й особливості сільськогосподарського виробництва, як середовища використання персоналу. На наш погляд, саме аналіз використання персоналу слід проводити у нерозривному зв’язку із особливостями галузі, які у багатьох випадках є підставою розуміння природи та закономірностей виникнення і розвитку різних процесів розвитку та функціонування персоналу сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

За роки незалежності на селі здійснено глибокі структурні реформи, докорінно перебудовано земельні й майнові відносини, створено організаційно-правові структури ринкового спрямування на основі приватної власності на землю та майно, індивідуальної, сімейної та колективної форм організації праці. Ці зміни суттєво вплинули на процес формування та використання персоналу сільськогосподарських підприємств.

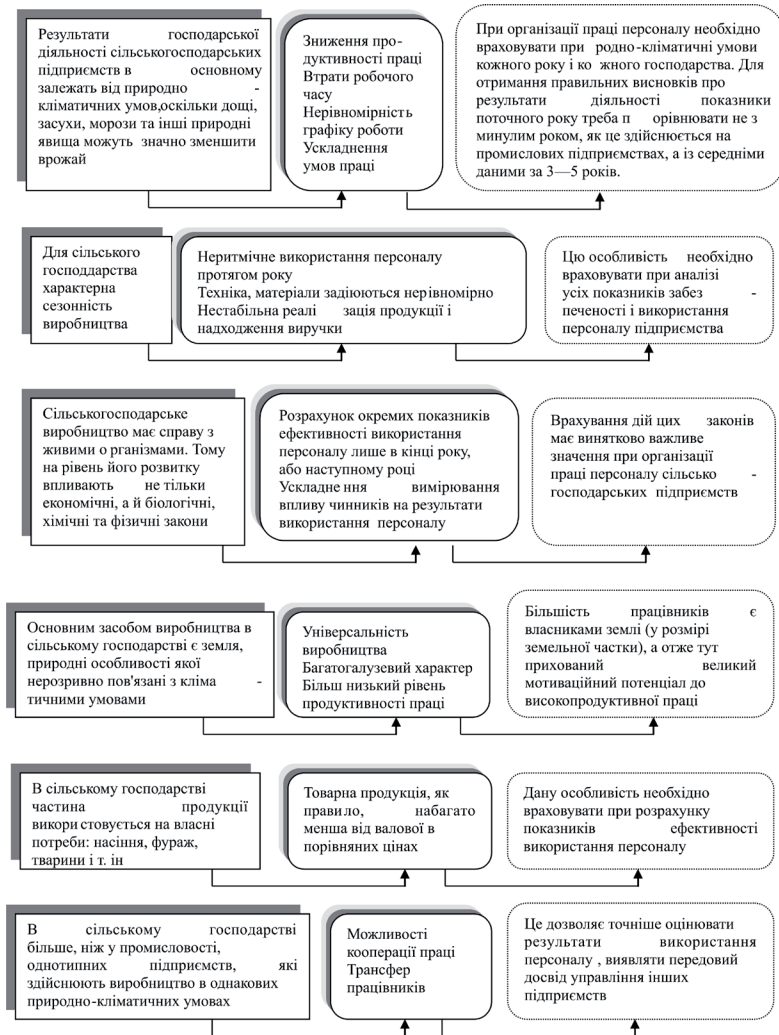

Рис. 1. Вплив специфічних рис сільськогосподарського виробництва на використання персоналу в галузі: особливості аналізу

Основними наслідками реформування в аграрній сфері, які особливо негативно вплинули на процеси відтворення персоналу, на наш погляд, такі:

- деформація структури виробництва (лева частина валової продукції сільського господарства виробляється в господарствах населення, які знаходяться на найнижчому щаблі суспільної організації виробництва: через малі розміри вони є консервативними до науково-технічного прогресу і сучасної організації агробізнесу, нездатними формувати мінімально необхідні умови зайнятості, рівні продуктивності та оплати праці);
- низька ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств (частка збиткових підприємств на сьогодні перевищує половину загальної їх кількості);
- деформація цінових пропорцій на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, які споживаються в аграрному секторі;
- нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, особливо меліорованих, зниження родючості земель внаслідок недостатніх природоохоронних та агротехнічних заходів у землекористуванні;
- критична зношеність основних виробничих фондів;
- вкрай низький рівень мотивації до праці персоналу сільсько-господарських підприємств;
- недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення (інвестиційні ресурси аграрного сектору формуються переважно за рахунок власних коштів підприємств, значну частину яких складають амортизаційні відрахування. Залишається вкрай вузьким сегмент довгострокового кредитування АПК);
- відсутність реформування у соціальній сфері села (зважаючи на низьку забезпеченість сільських поселень дільничними лікарнями, дитячими закладами, загальноосвітніми школами, на тлі депопуляційних процесів, міграційного впливу сільської молоді, кількість зайнятих у сільському господарстві за останні десять років значно зменшилася).

Висновки. Отже, дослідження персоналу сільськогосподарських підприємств ми бачимо із обов'язковим врахуванням специфіки аграрної сфери, як її суто специфічних, так і набутих рис у ході реформування. Крім того, для характеристики та оцінки персоналу сільськогосподарських підприємств необхідна своя, особлива система досліджень процесу його відтворення, яка б дозволяла всебічно та комплексно його проаналізувати і вийти на об'єктивну його оцінку, виявляти на його реальні та потенційні можливості. У розв'язанні цих проблем необхідний системний підхід, який би передбачав дослідження проблем формування та використання персоналу в тісному поєднанні з розвитком виробництва, вдосконаленням

суспільних відносин та змінами в системі господарювання, організації та управління.

Література

1. Буряк П. Ю., Карпінський Б. А., Григор'єва П. І. Економіка праці і соціально-економічні відносини: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури. – 2004. – 440 с.
2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 535 с.
3. Сологуб О. Підходи до визначення показників продуктивності // Україна: аспекти праці. – 1996. – № 4. – С. 50-55.
4. Управление персоналом в условиях социальной рыночной экономики / Под ред. Проф., д-ра Р. Марра, д-ра Г. Шидта. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1997. – 480 с.